

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فارسی

سال سوم دوره راه‌سنمایی تحصیلی

مرحله دوم تعلیمات عمومی

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب: فارسی سوم راهنمایی - ۱۳۱

شورای برنامه‌ریزی: فریدون اکبری شیلدره‌ای، سیدرضه باقریان موحد، دکتر محمدرضا ترکی، دکتر سپیده خلیلی، میترا دانشور،

دکتر حسن ذوالفقاری، مینو رحیمی، دکتر محمدرضا سنگری، مرجان سجودی، دکتر مریم سیف‌نراقی،

اسدالله شعبانی، شهناز عبادتی، دکتر حسین فقیهی، حجت‌الاسلام علیرضا صادقی میاب، حجت‌الاسلام

همایون صدوقی، دکتر سید بهنام علوی مقدم، دکتر حسین قاسم پورمقدم، جواد محقق، دکتر حسنعلی محمدی،

هوشنگ مرادی کرمانی و دکتر شهین نعمت‌زاده

مؤلفان: فریدون اکبری شیلدره‌ای، دکتر محمدرضا سنگری، دکتر سید بهنام علوی مقدم و دکتر حسین قاسم پورمقدم

با همکاری سرگروه‌های آموزشی فارسی دوره راهنمایی استان‌های سراسر کشور

ویرستار: دکتر حسن ستایش

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت: www.chap.sch.ir

طرح خط ریانه ی: کامران انصاری

صفحه‌آر: راحله زادفتح‌الله

طرح جلد: مریم کیوان

ناشر: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

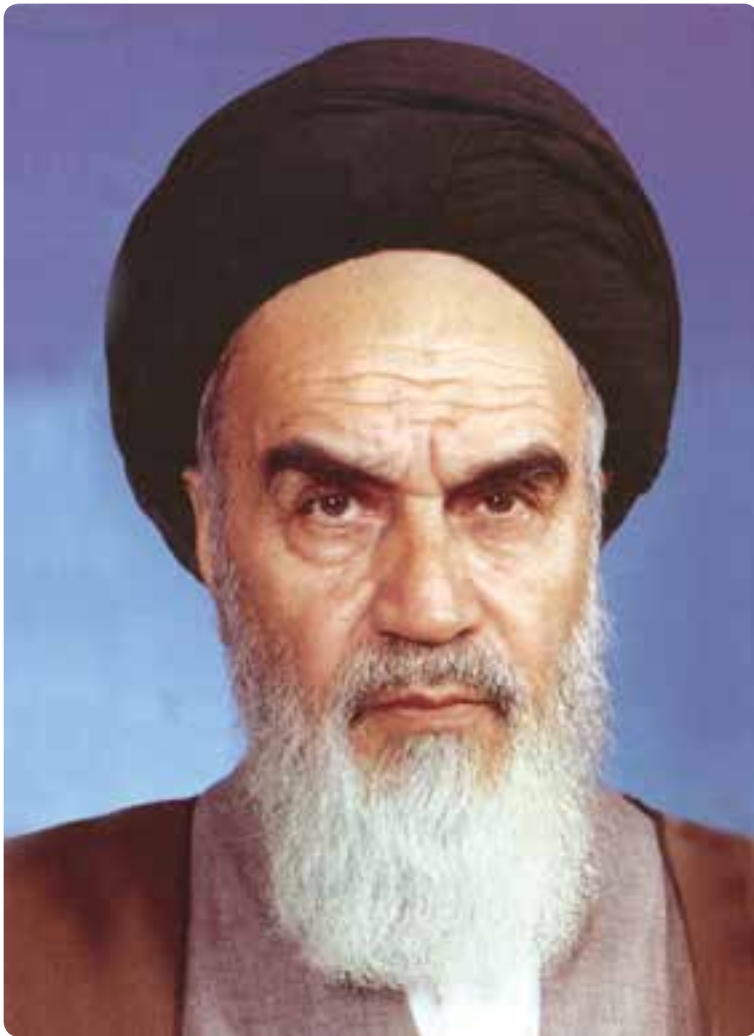
تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹

جایخانه: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ پنجم ۱۳۹۲

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۶۴-۰۵-۱۷۰۹-۷ ISBN 964-05-1709-7

فرزندان عزیزم، امید است با نشاط و خرمی درس هایتان را خوب بخوانید و در همان حال، به وظایف اسلامی که انسان ها را می سازد، عمل کنید و اخلاق خود را نیکو کنید و اطاعت و خدمت پدران و مادرانتان را غنیمت شمارید.

امام خمینی (ره)

فهرست مطالب

.....	مقدمه
.....	ستایش : الهی

فصل اول : اسلام و انقلاب اسلامی

۲	.....	درس اول : زیبا زیستن
۷	.....	درس دوم : آب و آینه
۱۲	.....	درس سوم : دروازه‌ای به آسمان
۱۷	.....	مطالعه و پژوهش (۱)
۲۰	.....	شعرخوانی : رنگ بهاران
۲۱	.....	حکایت : سیرت سلمان

فصل دوم : علم و فرهنگ

۲۳	.....	درس چهارم : جوانان و فرهنگ
۳۰	.....	درس پنجم : دانایی
۳۴	.....	درس ششم : موش و گربه
۳۷	.....	مطالعه و پژوهش (۲)
۳۹	.....	روان خوانی : ثمرِ علم

فصل سوم : زیبایی آفرینش

۴۲	.....	درس هفتم : تماشای بهار
۴۶	.....	درس هشتم : شگفتی‌های آفرینش
۴۹	.....	مطالعه و پژوهش (۳)
۵۳	.....	شعرخوانی : بیشه‌ی نور
۵۵	.....	حکایت : بر گذرِ سیل

فصل چهارم : شکفتن

۵۷	.....	درس نهم : مثل آینه
۶۱	.....	درس دهم : آزاد
۶۴	.....	درس یازدهم : هم‌نشین
۷۰	.....	مطالعه و پژوهش (۴)
۷۲	.....	روان خوانی : دوستی با ابلهان

فصل پنجم : اخلاق و زندگی

- ۷۶ ..... درس دوازدهم : دور اندیشی
- ۸۰ ..... درس سیزدهم : آداب زندگانی
- ۸۵ ..... درس چهاردهم : پرتو امید
- ۸۹ ..... شعرخوانی : از ماست که بر ماست
- ۹۰ ..... حکایت : باغبان نیک اندیش

فصل ششم : نام‌ها و یادها

- ۹۲ ..... درس پانزدهم : راز موفقیت، آخرین پرسش
- ۹۸ ..... درس شانزدهم : زن پارسا، مادر حسنگ
- ۱۰۳ ..... روان‌خوانی : زمزمه‌ی محبت

فصل هفتم : سرزمین من

- ۱۰۷ ..... درس هفدهم : امید ایران زمین
- ۱۱۳ ..... درس هجدهم : آزاد
- ۱۱۶ ..... درس نوزدهم : قصه‌ی تکرار آرش
- ۱۲۵ ..... شعرخوانی : ایران
- ۱۲۶ ..... حکایت : راه مهتری

فصل هشتم : ادبیات جهان

- ۱۲۸ ..... درس بیستم : آرزو
- ۱۳۲ ..... درس بیست و یکم : شازده کوچولو
- ۱۴۲ ..... روان‌خوانی : دو نقاش
- ۱۴۴ ..... نیایش : بیا تا برآریم دستی زدل

پیوست‌ها

- ۱۴۵ ..... واژه‌نامه
- ۱۵۵ ..... اعلام
- ۱۵۵ ..... اشخاص
- ۱۶۴ ..... آثار
- ۱۶۷ ..... مکان
- ۱۷۰ ..... فهرست کتاب‌های متناسب با برنامه‌ی درسی فارسی
- ۱۷۲ ..... فهرست منابع

مقدمه

سخنی با دبیران گرامی

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که در سایه‌ی لطف و رحمتش به ما توان و زمان داد تا بتوانیم کتاب فارسی سال سوم راهنمایی را در ادامه‌ی برنامه‌ی جدید و بر بنیاد رویکرد فرهنگی - تربیتی، بدین‌سان فرایش نهیم

اصول حاکم بر جهت‌گیری‌ها و خط‌مشی‌های دفتر برنامه‌ریزی و تأکید بر هویت ایرانی - اسلامی و بهره‌گیری از توانمندی‌ها و مشارکت و همراهی دبیران ارجمند استان‌ها، پشتیبان‌های بود تا این کار نوپدید با پیکره‌ای تازه و ساختاری سنجیده به سامان برسد

فارسی دوره‌ی راهنمایی، با تکیه بر آموزش مهارت‌های اصلی زبان و توجه به مهارت تفکر و اندیشیدن، نقد و تحلیل از دید پیوستاری و برنامه‌ریزی تألیف، دنباله‌ی همان زنجیره‌ای است که از پایه‌ی اول دبستان با کتاب‌های فارسی «بخوانیم» و «بنویسیم» آغاز شده است

بنیاد علمی و آموزشی کتاب بر پایه‌ی راهنمای برنامه‌ی درسی، مطالعات و پژوهش‌های زبان‌آموزی، تجربه‌های اندوخته از دوره‌ی پنج‌ساله‌ی ابتدایی و دیدگاه‌های صاحب‌نظران قلمرو تعلیم و تربیت، استوار است

برای آن‌که آموزش این کتاب به شیوه‌ای روشمند و دقیق و بر پایه‌ی اصول تألیف، رویکردها و اهداف آموزشی به اجرا درآید، بایسته است همکاران ارجمند به نکات زیر، توجه کنند:

۱- فارسی راهنمایی براساس برنامه‌ای مدون و مصوب تألیف شده است بنابراین مطالعه‌ی دقیق کتاب «راهنمای معلم»، اطلاعات گسترده‌ای را در این زمینه در اختیار دبیران گرامی قرار می‌دهد و روش‌ها و الگوهای مناسب آموزشی و ارزش‌یابی را نیز مشخص می‌سازد

۲- رویکرد آموزشی کتاب، رویکرد مشارکتی و فعال است؛ بنابراین در طراحی شیوه‌های جدید آموزشی، استفاده از روش‌های همیاری و بحث‌گروهی توصیه می‌شود شرکت‌فعالانه‌ی دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری، کلاس را زنده، فعال و با نشاط و آموزش را پویاتر و یادگیری را ژرف‌تر و مانا تر می‌سازد

۳- نکته‌ی مهم در تألیف و تدوین کتاب‌های فارسی راهنمایی سیر از زبان و ادبیات امروز به دیروز است در فارسی اول راهنمایی، ادبیات امروز، پررنگ‌تر نمایانده شده است و در این کتاب تلاش ما بر این بوده است که به تدریج به سوی ادبیات کهن گام برداریم

۴- هر درس این کتاب در دو بخش «خواندن» و «نوشتن» به تقویت مهارت‌های زبانی و ادبی

- می‌پردازد و با کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم دوره‌ی ابتدایی و فارسی اول و دوم راهنمایی پیوستگی دارد به همین سبب دبیران گرامی می‌باید از مباحث و محتوای آموزشی پایه‌های پیشین کاملاً آگاه باشند
- ۵- بخش «نوشتن» تمرینی برای تثبیت و تقویت آموزه‌های بخش «خواندن» است آموزش این دو بخش پا به پای هم صورت می‌گیرد تا «مهارت‌های کتبی» به تناسب «مهارت‌های شفاهی» پیشرفت کند
- ۶- از بیان مطالب اضافی که به انباشت معلومات و خستگی ذهنی و روانی دانش‌آموز منجر می‌شود، باید پرهیز کرد رعایت این موضوع به‌ویژه در نکته‌های زبانی و ادبی، بسیار ضروری است مباحث دستوری و نگارشی در سال‌های آینده گسترده‌تر و دقیق‌تر مطرح خواهد شد؛ بنابراین به همان اندازه و محدوده‌ی کتاب باید بسنده کرد
- ۷- نکته‌های زبانی و ادبی برگرفته از متن درس است و پیوستگی زیادی با محتوا دارد و به درک و فهم درس کمک می‌کند؛ بنابراین «متن محوری» در آموزش این نکات، از اصول اساسی است
- ۸- شماره‌ای که در پایان پرسش‌های خودارزیابی می‌آید، نشان می‌دهد که گروه‌ها با راهنمایی معلم می‌توانند سؤالات دیگری نیز طرح کنند و به‌طور شفاهی به آن پاسخ دهند
- ۹- درس «آزاد» فرصتی مناسب برای مشارکت دانش‌آموزان و دبیران در تألیف کتاب است طرح موضوعاتی متناسب با عنوان و محتوای فصل در حوزه‌ی فرهنگ و زبان و آداب محلی، نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزان و ناگفته‌های کتاب، در این قسمت پیشنهاد می‌شود
- ۱- از فعالیت‌های بخش «کار گروهی» که مربوط به قلمرو مهارت‌های گفتاری زبان است، تنها دو مورد به دل‌خواه، باید از سوی گروه‌های دانش‌آموزی بررسی و پاسخ داده شود
- ۱۱- فعالیت‌های بخش نوشتن باید در دفتر و ترجیحاً به‌صورت گروهی در کلاس انجام گیرد
- ۱۲- روان‌خوانی‌ها، شعرخوانی‌ها و حکایات، با هدف پرورش مهارت خواندن، ایجاد انگیزه، التذاذ ادبی و تنوع، در کتاب گنجانده شده است
- ۱۳- برای هر درس املا و انشا نکاتی بیان شده است پیش از پرداختن به املا و انشا باید به آموزش و تأکید بر به‌کارگیری آن‌ها توجه شود هم‌چنین، موضوع انشا در هر فصل با عنوان و محتوای درس‌های همان فصل باید هم‌خوانی داشته باشد
- ۱۴- در ارزش‌یابی به همه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبی به یک میزان توجه شود
- ۱۵- همه‌ی عناصر محتوایی کتاب، بر پایه‌ی اصول علم برنامه‌ریزی، به‌صورت یک پارچه و در هم تنیده سازماندهی شده است از این رو، آموزش این کتاب باید، تنها به یک دبیر واگذار شود
- ۱۶- تقویت و گسترش فرهنگ مطالعه، کتاب‌خوانی و پژوهش یکی از بنیادی‌ترین اهداف

برنامه‌ی درسی فارسی و سازمان‌دهی محتوایی است عناصری همچون مطالعه و پژوهش، روان‌خوانی، پرسش‌های تحلیل و تفکر و فهرست کتاب‌های مناسب به همین منظور گنجانده شده است. انتظار می‌رود دبیران گرامی برای پرورش این مهارت و فرهنگ‌سازی مناسب، تلاش کنند

* - گروه‌های آموزشی سراسر کشور در گزینش متون و همایش‌های نقد و بررسی کتاب، حضور فعال داشته‌اند، در همین‌جا از دبیران همه‌ی مناطق کشور که با گروه‌های آموزشی همکاری داشته‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود

در طول برنامه‌ریزی و برگزاری همایش‌های کشوری و فرایند تألیف کتاب، به سبب تغییر سرگروه‌های آموزشی از سوی سازمان‌های محترم آموزش و پرورش در برخی از استان‌ها نمایندگان مختلفی همکاری کرده‌اند که اسامی همه‌ی این عزیزان، درج می‌آید:

اسماعیل رحیم‌زاده آوانسر (استان آذربایجان غربی)، محمدحسین غلامی‌سرای (استان آذربایجان شرقی)، اکبر حسین‌پور (استان اردبیل)، صادق عبدالتاج‌دینی (استان اصفهان)، آیت‌اله رحمتی‌خومانی (استان ایلام)، محمدرضا احمدی (استان بوشهر)، علیرضا چنگیزی (شهر تهران)، اکرم تعالی‌خواری (شهرستان‌های تهران)، محمد اسماعیل سعیدی بروجنی (چهارمحال و بختیاری)، جواد فاتحی (استان خراسان رضوی)، یوسف جان‌پرور (استان خراسان شمالی)، زهرا راستگو (استان خراسان جنوبی)، سیدعیسی موسوی (استان خوزستان)، حمیدرضا نوری (استان زنجان)، نادر افشار (استان سمنان)، علی‌اکبر شیخی (استان سیستان و بلوچستان)، زرین‌تاج ارجمند اینالو (استان فارس)، نسرین حاج‌شعبانیان (استان قزوین)، محمدابراهیم خسرویگی (استان قم)، کمال حسینی (استان کردستان)، محمود حسینعلی‌زاده و مسعود علی‌پور (استان کرمان)، اسداله عبدالحمیدی (استان کرمانشاه)، سیدمحسن مخنایی‌موردراز (استان کهگیلویه و بویراحمد)، اعظم الهی چترودی و نسرین اسدیان میالی (استان گلستان)، دکتر آسیه فقیه پرشکوهی و موسی انصاری‌فر (استان گیلان)، علی فرج‌اللهی (استان لرستان)، علیرضا نجارزاده (استان مازندران)، غلام‌عباس عارف (استان مرکزی)، حمید بویافر و فرخنده مقصودی (استان هرمزگان)، فرهاد نظری (استان همدان)، عباسعلی شاهدهی علی‌آباد (استان یزد)

نظرات سازنده و ارزنده‌ی صاحبان فکر و فرهنگ و دبیران دلسوز و فرهیخته، راهگشا و راهنما و کمال بخش برنامه‌ی درسی و کتاب فارسی خواهد بود

گروه زبان و ادبیات فارسی

دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

Literature - dept.talif.sch.ir

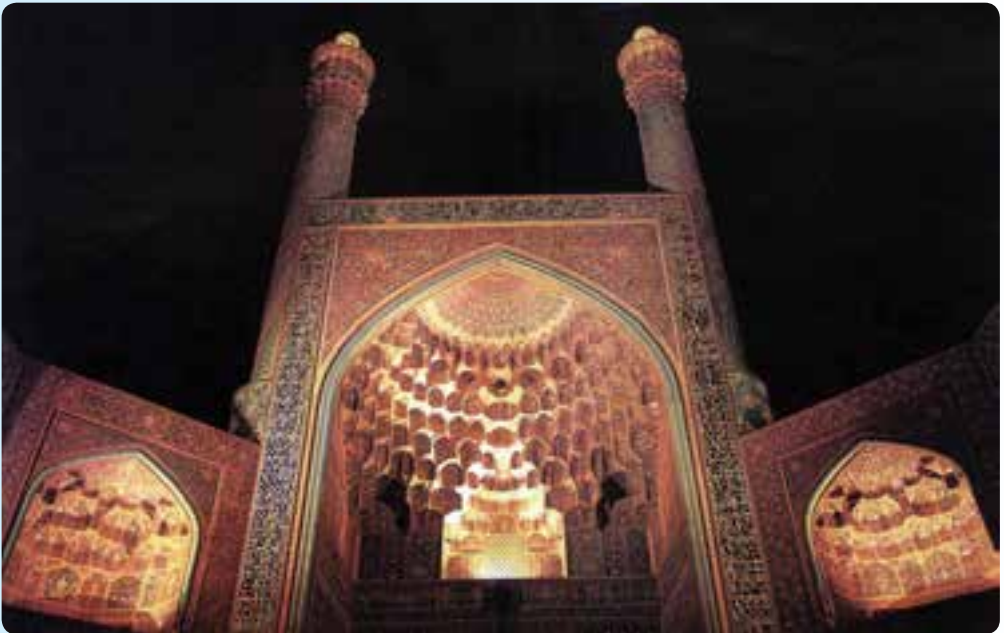
نشانی پایگاه گروه زبان و ادبیات فارسی :

ستایش

ملکا ذکر تو کویم کہ تو پاکی و خدایی
نروم جز بہ بیان رہ کہ تو ام راہ نمایی

سنائی غزنوی

الف

به نام خداوند جان و فرود
کزین برتر اندیش برگذرد

خداوند نام و خداوند جای
خداوند روزی ده بهنمای

شاهنامه‌ی فردوسی

*****

خدایا، به شناخت تو زندگانیم و به نصرت تو شادانیم، به کرامت تو نازانیم، به عزت تو عزیزانیم!
خدایا، نه شناخت تو را توان، نه شنای تو را زبان، نه دریای جلال و کبریای تو را کران، پس تو
را مدح و ثنا چون توان؟

کشف الاسرار، میبدی

*****

سپاس باد یزدان دانا و توانا را که آفریدگار جهان است و داننده‌ی آشکار و نهان است و
راننده‌ی چرخ و زمان است و دارنده‌ی جانوران است و آورنده‌ی بهار و خزان است و درود بر
محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) که خاتم پیغامبران است و آفرین بر اصحاب او و اهل بیت
و کزیدگان او که خلق را به راستی پند دادند و به یزدان راه نمودند و طریق مُبطلان برنوشتند و بساط حق
بگسترند.

الأبْنِيَّةُ عَنْ حَقَائِقِ الْأَدْوِيَّةِ، ابومنصور موفّق هردوی